

В. О. ТКАЧ

доктор економічних наук,
доцент,
Одеська національна академія харчових технологій
E-mail: vitt@ukr.net

СУЧАСНА СИСТЕМА ОСВІТИ В ТУРИСТИЧНІЙ ІНДУСТРІЇ

Ткач, В. О. Сучасна система освіти в туристичній індустрії [Текст] / В. О. Ткач // Український журнал прикладної економіки. – 2016. – Том 1. – № 3. – С. 102-108. – ISSN 2415-8453.

Анотація

У статті проаналізовано особливості організації та тенденції розвитку сучасної системи освіти в туристичній індустрії та обґрунтовано важливість впливу туризму на економічний та соціально-культурний розвиток країни. Розглянуто проблеми вдосконалення системи професійної освіти і важливість психолого-педагогічної підготовки фахівців у галузі туризму. Вивчено зарубіжний досвід на матеріалі низки європейських країн, що дав змогу виявити прогресивні ідеї і особливості підготовки фахівців для сфери туризму. Обґрунтовано необхідність застосування зарубіжного досвіду підготовки фахівців у туристичній індустрії, що допоможе вітчизняній системі освіти увійти до міжнародної стандартизованої системи.

Ключові слова: система освіти; туризм, індустрія; галузь; зарубіжний досвід; міжнародна діяльність; кадрові ресурси.

V. O. TKACH

Doctor of Economic Sciences,
Associate Professor,
Odessa National Academy of Food Technologies
E-mail: vitt@ukr.net

MODERN EDUCATION SYSTEM IN THE TOURISM INDUSTRY

Abstract

The article analyzes peculiarities of organization and development trends of the modern education system in the travel industry. It also proves the importance of tourism in economic and social and cultural development of the country. The problems of improving the system of professional education and the importance of psychological and pedagogical training of specialists in the field of tourism are discussed. It has been studied the foreign experience on the material of a number of European countries, which gave the opportunity to identify innovative ideas and features of training specialists for the sphere of tourism. The necessity to use foreign experience in training of specialists in the tourism industry is proved. It can help the domestic education system to enter the international standardized system.

Keywords: education system; tourism; industry; foreign experience; international activities; human resources.

© В. О. Ткач, 2016

Процес вивчення нових тенденцій, які виникають у міжнародних туристичних відносинах у сучасних умовах глобалізації та інформатизації суспільства, суттєво розширює й ускладнює вимоги до професійного етикету працівників у галузі туризму, а також – до дипломатичних працівників, державних службовців, які покликані вирішувати зовнішньополітичні туристичні аспекти України. Такі обставини набувають особливої актуальності щодо професійної підготовки майбутніх фахівців у системі міжнародних туристичних відносин, які є невід'ємною складовою галузі гостинності.

Ефективність професійної туристичної освіти детально розкривається в працях В. О. Квартального, Жолдак В. І. [1], Н. А. Фоменка, В. К. Федорченка [3], В. І. Цибуха, Г. С. Цехмістрової та інших зарубіжних і вітчизняних вчених.

Метою статті є проведення аналізу особливостей організації та виявлення основних тенденцій розвитку сучасної системи освіти в туристичній галузі.

Об'єкт дослідження – система освіти туристичної галузі.

Предметом дослідження є комплекс теоретичних та практичних аспектів організації сучасної системи освіти в туристичній галузі та підготовки майбутніх фахівців.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у розробці рекомендацій щодо удосконалення організації якості сучасної системи освіти в туристичній галузі на основі обґрунтованих тенденцій розвитку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці наукових та практичних підходів до ефективної організації якісної освіти в туристичній галузі, а також висновки і рекомендації можуть бути основою для формування стратегічних напрямів раціонального використання кадрових ресурсів, що сприятиме вирішенню культурно-соціальних проблем та забезпечить функціональну роботу в туристичній галузі.

Сьогодні економічний і соціально-культурний потенціал будь-якої країни нерозривно пов'язаний з належним станом індустрії туризму. Важливу роль у цьому виконує держава, яка має бути насамперед зацікавлена як у розвитку туризму як перспективної галузі державного значення, так і створенні професійної туристичної освіти.

Основними передумовами розвитку туризму є формування дієвої системи підготовки фахівців туристичного профілю. У зв'язку з цим завдання вдосконалення організації навчального процесу в підготовці фахівців туристської діяльності, формування їх професійних і ділових якостей стає провідним у програмі подальшого розвитку сфери туризму та становленні туристичної освітньо-педагогічної системи.

Уведений постановою Кабінету Міністрів України напрям «Туризм» охоплює широкий спектр спеціальностей і спеціалізацій, що мають відповідати нагальним потребам індустрії гостинності.

Отже, сьогодні в Україні після введення напряму підготовки «Туризм» та системної розбудови вищої туристської освіти спостерігається декілька сценаріїв її розвитку за низкою пріоритетних напрямів:

- економіко-правова та управлінська домінанта туристичної освіти (економіка, нормативно-правове забезпечення, управління);
- рекреаційна домінанта туристичної освіти (відновлення здоров'я, фізичних та моральних кондицій);

– науково-дослідна домінанта туристичної освіти (комплексна розбудова туризмології – суспільної науки, що вивчає закономірності становлення і розвитку різноаспектних напрямів розвитку туризму та туристичної діяльності на різних організаційно-управлінських рівнях (міжнародний-державний-регіональний)).

Методологічною основою побудови системи туристичної освіти в Україні в сучасних умовах повинен бути підхід до туризму як до освітнього простору, в межах якого відбувається послідовна заміна станів розвитку особистості, її життєве та соціальне самовизначення, становлення інтересів та морально-етичних позицій, професійна кар'єра в умовах глобалізації з обов'язковою самоорганізацією та самореалізацією в інтересах особистості, суспільства і держави.

У сучасних умовах розвитку існує потреба вдосконалення системи професійної якості освіти в туризмі, що викликана новими соціальним вимогами суспільства: вимоги до рівня якості підготовки випускника з боку роботодавців, а також високі вимоги споживачів туристичних послуг.

Формуючи світовий соціально-педагогічний і культурно-економічний простір і зайнявши провідне місце в світовій економіці, вільному обміні ідеями та цінностями культурно-історичної спадщини, туризм виступає і як ефективний засіб виховання полікультурної толерантності. При цьому розвиток туризму актуалізує проблему підготовки фахівців у системі професійної туристичної освіти у його різних проявах: індустріальному секторі, соціальних рухах і об'єднаннях, культурно-пізнавальній і туристичній діяльності, туристичній освіті, навчанні і вихованні. Проблема кадрових ресурсів тісно пов'язана з актуальними аспектами етичного і естетичного туризму, який зберігає навколишнє культурне та природне довілля. Професійна освіта в туризмі формує образ фахівця, відповідального за цілісний розвиток туристського руху [1, с. 252].

У ситуації, коли туризм дедалі більше набуває ринкових форм функціонування, на ринку праці потрібні професіонали, які володіють специфічними технологіями і програмними продуктами, які знають основи просування турпослуг, комунікативно-психологічні особливості спілкування з клієнтами і т. п.

Безперечною підставою запровадження інноваційного підходу до вирішення даної проблеми слугує той факт, що в усьому світі в підготовці кадрів для туризму пріоритетну увагу звертають на дисципліни, пов'язані з психологією спілкування, психологією впливу, менеджментом і економікою турорганізацій.

Основним психолого-педагогічним аспектом вітчизняної професійної освіти у сфері туризму є діяльно-творча функція, тобто розуміння і усвідомлення кожним студентом свого місця у світі туризму, розвиток особистісних, інтелектуальних, культурних і духовно-моральних якостей як спеціаліста і виконавця. Відповідно до цієї функції психолого-педагогічна підготовка фахівця сфери туризму вимагає досягнення органічної єдності теорії і практики, навчання і виховання, взаємозв'язку та наступності викладання природничо-наукових, гуманітарно-філософських і прикладних дисциплін.

Особливістю формування змісту навчання кадрів для сфери туризму є орієнтація їх на світовий досвід теоретичної і практичної професійної підготовки, формування ієрархічного рівня туристської діяльності відповідно до рівнів зайнятості у сфері туризму.

Вивчення європейської практики підготовки працівників туризму засвідчує, що в цих країнах поступово склалися так звані бінарні системи вищої туристської освіти, де поряд з університетським сектором функціонують досить численні спеціалізовані заклади. З європейських країн бінарну систему вищої туристської освіти мають Бельгія,

Велика Британія, Греція, Данія, Ірландія, Нідерланди, Норвегія, Німеччина, Франція, Швейцарія та ін. На протилежному полюсі перебуває так звана унітарна система вищої освіти, до складу якої входять в основному університети. Така система функціонує в Італії, Іспанії, Фінляндії, Швеції. До окремої групи належать країни з так званими інтегрованими університетами, до яких входять спеціалізовані середні й вищі навчальні заклади та країни колишнього соціалістичного табору.

У Великій Британії професійна підготовка фахівців для сфери туризму здійснюється багатьма освітніми закладами. У світовій туристській практиці позитивно зарекомендував себе досвід підготовки професіоналів у Корнудолл-коледжі та в Борнмутському університеті. У Швейцарії підготовка фахівців відповідного профілю здійснюється в широко відомих у світі навчальних закладах – Швейцарській школі готельного менеджменту (SHMS) та школі готельного менеджменту (EHL). У Франції підготовку фахівців туризму і гостинності здійснює транснаціональна туристсько-готельна корпорація (ACCOR), яка представлена в 140 країнах. Французька методика готельного менеджменту реалізується також школою Готельного менеджменту (ІНТТІ) та Інститутом міжнародного менеджменту Ватель-Париж, Паризькою школою готельного господарства і туризму. Аналіз досвіду підготовки професіоналів туризму в США свідчить, що провідним університетом у підготовці галузевих фахівців є Університет Джонсон і Уельс – член Американської асоціації відкритої освіти [2]. Особливістю австралійської підготовки фахівців у галузі туризму є практична підготовка в готелях та турагенціях.

Зважаючи на вищезазначене, під егідою Всесвітньої туристичної організації (ЮНВТО) були розроблені граничні рамки загальних характеристик та акредитаційних стандартів. У сучасних дослідженнях аналізується можливість упровадження міжнародного стандартного іспиту – кваліфікаційного туристичного тесту за здатностями (КТТЗ), метою якого є оцінити спроможність студентів до діяльності у сфері туризму. Це дозволить продовжити навчання на курсах, створити умови для кар'єрного зростання, надасть можливість удосконалити професійні знання та навички працівників [3].

Міжнародні організації, які займаються розвитком туризму й підготовкою фахівців, висунули вимоги до галузі туризму й туристичної освіти та визначили такі конкретні завдання в галузі професійної туристичної освіти:

- створення сприятливих можливостей для розвитку й удосконалення процесу освіти й підготовки фахівців у галузі туризму (у країнах – членах ЮНВТО – Об'єднання націй Всесвітньої туристської організації);
- забезпечення лідерства й ініціативи в питаннях освіти туризму;
- розвиток необхідних стратегій в освітніх закладах туристичного профілю з метою досягнення якості й ефективності освіти;
- створення туристичного продукту високої якості із сучасними властивостями за допомогою конкурентоздатних високорозвинених стратегій;
- розробка стратегічних орієнтирів модернізації вищої освіти; прагнення підняти професійну освіту в галузі туризму на рівень найвищих досягнень світової науки, техніки й передового досвіду;
- розробка освітніх і навчальних програм відповідно до потреб ринку праці, створення програм з викладанням поширеними мовами світу;
- удосконалення структури багатоступеневої системи професійної освіти в туризмі; створення міжнародних стандартів туристичної освіти, номенклатури нових професій, програм нового покоління, підручників і навчальних посібників;

– розробка нормативно-правової бази для нових типів закладів професійної туристської освіти. Досвід вирішення всіх проблем галузі туризму узагальнює ЮНВТО [4].

Узагальнення результатів вивчення професійної підготовки фахівців для сфери туризму у зарубіжних країнах дало можливість дійти висновку, що до структури неперервної туристської освіти входять професійні школи, коледжі, інститути, університети, менеджерські курси управління гостинністю й туризмом при університетах.

Основний напрям розвитку туризму на загальнодержавному рівні, що надає туристській освіті системного характеру, повинен передбачати:

- впровадження системи двохетапної вищої освіти: базової (бакалаврат) і повної (магістратура);
- впровадження системи кредитних одиниць як засобу підвищення мобільності випускників;
- стимулювання мобільності й створення умов для вільного переміщення студентів, викладачів, науковців, що займаються проблемами туризму.

Формування в усіх регіонах України достатньої кількості управлінських кадрів, здатних господарювати в умовах ринкової економіки та впроваджувати в неї європейські стандарти і новітні технології, зокрема в туристичній галузі, вимагає розбудови співпраці України з державами-членами ЄС, створення системи підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців як на теоретичному рівні, так і через проходження відповідного навчання, перепідготовки та стажування у спеціалізованих навчальних закладах та органах влади держав-членів ЄС.

Для цього слід враховувати відповідні потреби центрального органу виконавчої влади в галузі вітчизняного туризму під час реалізації Державної програми навчання та перепідготовки фахівців у сфері європейської і євроатлантичної інтеграції України, а також при залученні технічної допомоги на впровадження проектів з адміністративного забезпечення туристичної галузі України з метою формування високопрофесійних фахівців туристичної галузі за напрямом євроінтеграції, в тому числі в апаратах виконавчої влади в галузі туризму на регіональному рівні.

Отже, подоланню негативних тенденцій у процесі підготовки фахівців з державного управління для сфери туризму та здійснення цілісної державної кадрової політики в туристичній галузі має сприяти розробка на державному рівні науково обґрунтованої концепції, яка повинна визначити перспективи розвитку галузі й необхідне для цього випереджальне політико-управлінське забезпечення, засоби та механізми кадрового забезпечення реформ у галузі; найближчі, короткострокові та стратегічні напрями роботи з фахівцями; принципи й критерії добору й розстановки кадрів в органах державного управління вітчизняним туризмом [5, с. 77].

Підготовкою фахівців галузі туризму займаються більше 90 вищих навчальних закладів України та велика кількість професійних закладів нижчого рівня акредитації. Це сприяє розвитку туристичної галузі, але низький ступінь співробітництва між закладами професійної туристичної освіти та підприємствами не дає можливості для становлення високоякісного не тільки теоретичного, а й практичного аспекту освіти. Недостатність практичних навичок гальмує розвиток туристичної сфери, оскільки підприємствам необхідно проводити навчання співробітників вже на робочому місці, втрачаючи не тільки час, а й кошти. Вищі навчальні заклади зацікавлені в тому, щоб їхні випускники були конкурентоспроможними на ринку праці, оскільки це є показником якості підготовки окремого закладу та вагою підставою для майбутнього співробітництва між підприємством-роботодавцем та закладом освіти [5].

Важливе значення для здобуття досвіду туристської роботи має можливість майбутніх фахівців проходити практики за кордоном. Наприклад, ЛНУ імені Тараса Шевченка має контракти із Сполученими Штатами Америки, Китаєм, Туреччиною, Грецією, які пропонують роботу студентам у цих країнах. Уже кілька років університет тісно співпрацює із зарубіжними туристичними компаніями й готелями. Кафедра міжнародного туризму Запорізького національного технічного університету надає можливість проходити практику в Туреччині, Таїланді. Зарубіжна практика триває близько 5 – 6 місяців (з квітня до жовтня). Це гарна можливість отримати професійні навички та побачити все зсередини й безпосередньо після закінчення ВНЗ продемонструвати роботодавцеві не лише диплом, але й знання специфіки роботи. Під час практики студенти працюють гідями-трансферменами, шоп-гідями, готельними гідями, офіціантами, аніматорами, співробітниками служби прийому й розміщення.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Рівень соціально-культурного розвитку країни напряму залежить від рівня розвитку туристичної галузі та відповідної кваліфікації кадрових ресурсів. Відповідно до цього розвиток системи освіти повинен створювати належні умови якості освіти та висувати підвищені вимоги до підготовки фахівців у галузі туризму. При цьому деякі питання кадрового забезпечення туристичної галузі потребують вирішення на рівні центральних органів виконавчої влади. Передусім це якість підготовки фахівців, що визначається рівнем навчальних програм, планів, методичних розробок та їх адаптація до вимог сучасного міжнародного туристичного ринку. Для України актуальним є запровадження зарубіжного досвіду підготовки фахівців у галузі туризму. Особливістю діяльності навчальних закладів, що готують фахівців для сфери туризму у зарубіжних країнах, є гнучкість, багатоваріантність програм навчання в системі туристської освіти, в тому числі безпосередньо в туристичних агенціях.

Список літератури

1. Жолдак, В. І. Основи менеджменту в спорті і туризмі: організаційні засади [Текст] : підручник / В. І. Жолдак, В.А. Квартальне. – Т. 1. – М., 2001. – 288 с.
2. Федорченко, В. К. Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук [Електронний ресурс] / В. К. Федорченко. – Режим доступу: http://tourlib.net/aref_tourism/fedorchenko.htm.
3. Федорченко, В. К. Педагогіка туризму [Текст] / В. К. Федорченко, Н. А. Фоменко, М. І. Скрипник та ін. – К. : Слово, 2004. – 296 с.
4. Машика, Н. В. Теоретические и практические аспекты профессиональной подготовки кадров в области туризма [Електронний ресурс] / Н. В. Машика. – Режим доступу до сайту: <http://dkfans.kiev.ua/st15.html>.
5. Мельник, А. О. Перспективи розвитку вітчизняного туризму в умовах євроатлантичної інтеграції [Текст] / А. О. Мельник, І. А. Чапліч // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009 (9). Економічні науки. – С. 76-80.
6. Слободиська, О. А. Особливості практичної підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі. Проблеми підготовки спеціалістів [Текст] / О. А. Слободиська, М. В. Нагорна // Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця, Україна. Педагогічні науки(2). – В. : КНТЕУ, 2011.

References

1. Zholdak, V. I. (2001). *Osnovy menedzhmentu v sporti i turyzmi: organizacijni zasadi*. Moscow.
2. Fedorchenko, V. K. (n.d.). *Teoretychni ta metodychni zasady pidhotovky fakhivtsiv dlya sfery turyzmu: avtoreferat dysertatsiyi na zdobuttya naukovooho stupenya doktora pedahohichnykh nauk*. Retrieved from: http://tourlib.net/aref_tourism/fedorchenko.htm.
3. Fedorchenko, V. K. (2004) *Pedagogika turizmu*. Kyiv : Slovo.
4. Mashika N. V. (). *Teoreticheskie i prakticheskie aspekty professional'noj podgotovki kadrov v oblasti turizma*. Retrieved from: <http://dkfans.kiev.ua/st15.html>.
5. Mel'nik, A. O., Chaplich, I. A. (2009) Perspektivvy rozvytku vitchyznjanogo turizmu v umovah evroatlantichnoyi ntegraciyi. *Visnyk Hmel'nic'kogo nacional'nogo universytetu*, 9, 76-80.
6. Slobodis'ka O. A. Nagorna M. V. (2011). *Osoblivosti praktichnoyi pidgotovky majbutnih fahivciv turistichnoyi galuzi. Problemy pidgotovky specialistiv*. Vinnytsya. : KNTEU.

Стаття надійшла до редакції 15.08.2016 р.